

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 6 juni 1946 kl. 12 m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande över motion angående förslag om statens övertagande av Svenska sockerfabriksaktiebolaget och dess verksamhet samt motion om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin.

I motion nr 6 har herr *Adolfsson m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag, utmynnande i att svenska staten skall övertaga Svenska sockerfabriksaktiebolaget och dess verksamhet. I motion nr 303 har herr *Andersson i Malmö m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta hemställa till regeringen om undersökning och utredning rörande förutsättningar och former för ökat statligt inflytande inom sockerindustrin och om föreläggande för riksdagen av de förslag som utredningen kan föranleda.

Utskottet har upptagit motionerna till samtidig behandling.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från domänstyrelsen, kommerskollegium, lantbruksstyrelsen, livsmedelskommissionen, länsstyrelserna i Gotlands, Kristianstads och Malmöhus län, sockernämnden, arbetsgivareföreningen, grossistförbundet, industriförbundet, Kooperativa förbundet (KF), landsorganisationen (LO), lantbruksförbundet, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF), Svenska sockerfabriksaktiebolaget och tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Domänstyrelsen yttrar sig endast om formen för förvaltningen av de fastigheter, som vid ett statligt övertagande av sockerbolaget skulle överföras till staten. Gällande bestämmelser anses därvid kunna göras tillämpliga. Domänverkets markfond kan icke utnyttjas vid en eventuell inlösen.

Kommerskollegium hänvisar till att bolaget på ett tillfredsställande sätt fyllt sina uppgifter och redan är underkastat kontroll av särskild nämnd. Ytterligare åtgärder äro ej påkallade.

Lantbruksstyrelsen redogör för gällande bestämmelser och anför bl. a., att sockernämnden äger rätt av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderligt för tillsynens utövande. Nämnden behöver numera ej ägna de delposter, som falla inom den låsta kostnadsramen, samma ingående granskning som tidigare, utan torde dess arbete mera ha kunnat inriktas på att följa bolagets verksamhet i stort. De befogenheter, som tillkomma nämnden, medgiva för denna att erhålla en ingående inblick i sockernäringens förhållanden, varigenom nämnden också kan tillvarataga statens intressen samtidigt som nämnden kan bedöma om ledningen av bolaget handhaves på ett ur såväl teknisk som ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Styrelsen anser, att betryggande garanti förefinnes för att det allmännas intressen vederbörligen be-

aktas. Däremot synes frågan, om tillsynen allt framgent skall åvila en särskild nämnd eller utövas i annan ordning, böra upptagas till övervägande.

Livsmedelskommissionen anser att ur de synpunkter kommissionen har att företräda knappast något står att vinna genom ökat statligt inflytande i bolaget.

Länsstyrelsen i Gotlands län har den åsikten, att granskning i nuvarande form är tillfyllest för det avsedda ändamålet och att överförande i helt eller delvis statlig drift ej skulle ge något i tekniskt och ekonomiskt hänseende.

Länsstyrelsen i Kristianstads län anser, att skäl icke föreligga för att staten skulle helt övertaga verksamheten och anser sig icke kunna bedöma huruvida det statliga inflytandet lämpligen bör ökas.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anför, att även de kostnader som skola täckas med det låsta kostnadsbeloppet varit föremål för noggrann prövning. Några bärande anmärkningar mot bolaget ha icke framkommit, varför utredning bestämt avstyrkes.

Sockernämnden framhåller, att nämnden äger rätt till all erforderlig insyn beträffande sockerrörelsens bedrivande och ekonomi. Det väsentliga kan med nu gällande bestämmelser tillgodoses, nämligen att folkhushållets intressen tillgodoses, så att sockret och biprodukterna kunna framställas och säljas till för konsumenterna gynnsammaste pris och villkor. Hittillsvarande system måste emellertid vara en temporär anordning, varför anledning kan föreligga att övervägande sker, om det nuvarande systemet på sockerregleringens område lämpligen bör bibehållas eller jämkas eller om staten i andra former framdeles bör reglera priserna på sockerbeter och socker. En sådan utredning tillstyrkes därför.

Arbetsgivareföreningen ansluter sig till industriförbundets yttrande. Däri anföres, att kontrollen redan nu är så ingripande och omfattande, att motsvarighet på andra områden icke finnes. Jämväl kontroll av den låsta kostnadsposten bör vara möjlig inom ramen för det nu tillämpade samarbetet mellan staten och bolaget.

Grossistförbundet framhåller, att sockerbolaget anses ur ekonomisk synpunkt ha drivits på ett mycket föredömligt sätt. Den statliga insynen är redan stor, och ett längre gående statligt inflytande skulle icke på något sätt gagna det allmänna.

KF redogör för sockerindustriens utveckling och gällande kontrollbestämmelser och anser, att det är svårt att tänka sig de praktiska former, i vilka statsinflytandet över sockerindustrien skulle kunna ytterligare ökas. Ett direkt förstatligande skulle icke kunna medföra några som helst omedelbara praktiska konsekvenser för någon av de av kontrollen berörda parterna.

LO har inhämtat yttrande från grov- och fabriksarbetarförbundet och ansluter sig till däri gjort uttalande, att krav på sockerindustriens förstatligande icke skulle ställas, innan frågan vore ordentligt utredd. Även om LO anser att den i motionerna begärda utredningen kan förefalla mindre angelägen, kan det å andra sidan med fog göras gällande, att utredningen lätt kan verkställas, varför den tillstyrkes.

Lantbruksförbundet hänvisar till yttrande av betodlarnas centralförening, där motionen avstyrkes, eftersom kontrollen hittills visat sig tillräckligt effektiv.

RLF anser, att det nuvarande systemet är onödigt tungt och byråkratiskt och att en ekonomisk drift under andra former skulle ge ett betydligt bättre resultat men avstyrker motionerna.

Sockerbolaget lämnar en utförlig redogörelse för sockerindustriens utveckling och för gällande kontrollbestämmelser. Bl. a. framhålles, att delposterna i den låsta posten under de två första krigsåren lågo under statlig garanti och i detalj granskades av sockernämnden och dess revisorer och att det var på den statliga delegationens förslag, som den låsta posten bröts ut för att lätta en överhövan betungande kontroll. Ett förstatligande skulle enligt bolagets mening icke vara ägnat att främja vare sig det allmännas eller andra kollektiva intressen men bolaget anser sig å andra sidan icke ha något att frukta av en utredning, som dock knappast skulle ha något ändamål att fylla, varför motionerna avstyrkas.

TCO har ingen invändning att göra mot att frågan om ökat statligt inflytande utredes men är icke beredd att ta ställning till utredning om förstatligande.

Utskottet finner för sin del väl att sockerindustrien redan nu är underkastad en ganska ingående statlig kontroll men finner sig dock icke helt övertygat om att denna kontroll alla gånger har möjlighet att sätta in på ett tillräckligt tidigt stadium. Med hänsyn till de betydande subventionsbelopp, som årligen av riksdagen beviljas för att hålla sockerpriset nere på en för konsumenterna gynnsam nivå, synes det utskottet vara anledning till att kontrollen göres så effektiv och sättes in så tidigt, att denna subvention kan hållas nere på lägsta möjliga nivå. Väl är det sant att subventionen i första hand är en konsumentsubvention, men uppenbarligen beror subventionens storlek på till vilket pris sockret kan framställas, varför industriens ekonomiska skötsel i icke ringa grad måste influera på subventionsbeloppet. Det måste därför vara ett legitimt statligt intresse, att samtliga kostnader på ett ingående sätt kontrolleras och att detta sker på ett sådant stadium, att hänsyn kan tagas vid subventionsbeloppens utmätande.

Utskottet vill vidare understryka vad som anförts i bl. a. sockernämndens och lantbruksstyrelsens yttranden, att anledning nu kan föreligga att göra hela kontrollorganisationen till föremål för utredning. Möjligt är att det kan finnas andra och lämpligare former för kontrollens utövande än den, som nu tillämpas. Lämpligen bör då enligt utskottets mening utredas icke endast formerna för kontrollen utan också vilken omfattning den bör ha.

Utskottet anser sig på nuvarande stadium icke kunna bedöma hur långt kontrollen lämpligen bör sträcka sig men förutsätter att en kommande utredning överväger olika alternativ och därvid även frågan om helt förstatligande av sockerindustrien.

Utskottet får alltså hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande förutsättningar

och former för det statliga inflytandet inom sockerindustrien och om föreläggande för riksdagen av de förslag, som utredningen kan föranleda.

Stockholm den 6 juni 1946.

På utskottets vägnar:

IVAR JANSSON.

Närvarande: herrar *Jansson* i Kalix, *Jönsson* i Rosshol, fru *Ekendahl*, herrar *Swedberg*, *Johansson* i Kalmar, *Olsson* i Oskarshamn, *Ljungqvist*, *Hansson* i Skegrie, *Skantze* och *Johansson* i Torp.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Jönsson* i Rosshol, *Hansson* i Skegrie, *Ljungqvist*, *Skantze* och *Swedberg*, som ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Utskottet. Svenska sockerfabriksaktiebolagets verksamhet i vad den avser tillverkning och försäljning av socker och vissa biprodukter samt statens förhållande därtill regleras årligen genom av riksdagen godkända avtal mellan staten och bolaget. Detta har alltså varit redovisningsskyldigt gentemot staten för sina inkomster av sockerrörelsen. Beträffande utgifterna svarade staten under de första åren efter vissa bestämda regler för täckning av bolagets kostnader för sockrets tillverkning och försäljning, vari också inräknades viss kapitalränta. Sedermera har en viss grupp av utgifter utbrutits ur statens kostnadsgaranti och i stället införts i den s. k. "låsta kostnadsposten". I denna inräknas numera utgifter för skatter, underhåll, avskrivningar, löner, omkostnader, förbrukningsartiklar, försäkringar m. m. Till täckande av dessa utgifter har bolaget erhållit ett fixerat belopp per kg råsocker, oberoende av tillverkningens storlek. I det senast avslutade kontraktet har detta belopp bestämts till 17,15 öre per kilogram socker mot 17,33 resp. 17,22 öre under åren 1945—1944. Dessa kostnader diskuteras i detalj före varje nytt avtal som slutes, varvid sockerbolaget har att lämna uttömmande redogörelser för utvecklingen inom alla de kostnadsgrupper, som ingå i den låsta kostnadsposten. Utgifterna för de på förhand mera svårfixerade posterna såsom inköp av sockerbeter, bränsle, emballage m. m. ligger under direkt statsgaranti.

Sedan åren 1939—40 har sockerbolaget varit underkastat kontroll av Statens

sockernämnd. I syfte att kontrollera efterlevnaden av förenämnda avtal äger sockernämnden taga del av bolagets räkenskaper och handlingar samt att hos bolaget erhålla alla för uppdraget erforderliga uppgifter ävensom att genom överläggningar med bolagets ledning följa ifrågavarande verksamhet. Sockernämnden har själv betonat att den äger möjlighet till erforderlig insyn beträffande sockerfabrikationens bedrivande och ekonomi. Denna kontroll är icke såsom påstås i motion II:303 endast en kontroll i efterhand utan sockernämnden utövar även en förhandskontroll genom att deltaga i förberedandet av de årliga uppgörelserna om förnyat kontrakt mellan staten och sockerbolaget samt genom att deltaga i avhandlandet av viktigare utgiftshändelser innan de företagas. Den insyn över bolagets verksamhet, som sockernämnden äger, är sålunda icke — som de likalydande motionerna förmoda — inskränkt till vissa områden av bolagets kostnader och övriga redovisning utan omfattar hela området för bolagets verksamhet och sammanfattande bokföring för sockerrörelsen.

Vad beträffar de subventionsbelopp, som årligen beviljas av riksdagen för att hålla sockerpriset nere på en för konsumenterna gynnsam nivå, synes det väl vara riktigt, att subventionens storlek är beroende av till vilket pris sockret kan framställas, samt att industriens ekonomiska skötsel därigenom måste influera på subventionsbeloppet. Detta förhållande har av motionärerna framhållits såsom motiv för en vidgad statlig kontroll eller eventuellt förstatligande av verksamheten. Som emellertid den inhemska sockerfabrikationen i såväl tekniskt som driftsekonomiskt hänseende synes vara väl organiserad och sannolikt överlägsen de flesta andra länders, torde någon effektivitetsförbättring icke kunna påräknas genom en utvidgad statlig kontroll eller ev. helt förstatligande. Motionärerna ha ej heller på någon punkt kunnat rikta berättigad kritik mot den hittillsvarande ledningens sätt att sköta denna verksamhet eller påvisa några förbättringar i effektivitetshänseende. Det torde icke vara att förvänta, att man genom utvidgad statlig kontroll eller eventuellt förstatligande skulle kunna uppnå bättre driftsresultat än dem, som den sakkunniga enskilda ledningen för sockerbolaget kan åstadkomma genom den hittillsvarande fortlöpande rationaliseringsprocessen.

Om ett annat system för denna insyn och kontroll skulle visa sig behöfligt, när mera normala förhållanden inträtt på folkhushållningens område, förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t då tar initiativ till erforderliga åtgärder.

Då sålunda folkhushållets intresse av att sockret och dess biprodukter framställas och försäljas till för konsumenterna gynnsammaste pris enligt utskottets uppfattning för närvarande på ett fullt tillfredsställande sätt tillgodoses genom den nuvarande statliga regleringsorganisationen och sockernämndens fortlöpande effektiva kontroll får utskottet hemställa,

att motionerna II:6 och II:303 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.
